

večjo morskó pošast. Od otvoritve Sueškega prekopa se namreč tudi v Jadranu pojavlja mórski volk, strah vseh kopalcev. Če se taka zver zaplete v mreže, napravi na njih veliko škodo, prinese pa vendar tudi korist, ker se za vjeto zver zanimajo razstave in zbirke. Posebno znane ribe so sardine in sardele, ki jih polove ogromne množine in jih konservirajo v olju ter razprodajajo daleč na okoli. Ribiško brodogradništvo šteje 5745 ladij, ribičev je 18.000. Plen pa je bil l. 1931 vreden 44½ milijona dinarjev.

Lea Fatur:

Solnčica in čarovnik.

(Primorska.)

Bil je ob morju kralj, ki je imel lepo in modro hčer Solnčico. Zнала je ravnati s statvami in s preslico, zнала je sukati zlato nit, zнала je pripravljati sir in zнала je brati iz modrih knjig. Od daleč so hódili vitezi, da jo vidijo in snubijo.

Bil je pa v tistem mestu krojač, ki je šival za dvor in drugo mestno gospodo. Postal je bogat in ošaben in hvalil se je, da se bo ženil s kraljevo hčerjo, ker je bogatejši kakor vsi vitezi - snubci.

Tiste dni je pa prišel v mesto star mož z zalim mladeničem. Bila sta ded in vnuk. Nastanila sta se v borni koči ob mestnem zidu in začela delati opanke. Toda zalemu vnuku Samilu ni šlo delo od rok, rajši se je poskušal v metanju kopja in streljanju z lokom. Rad je poslušal in pravil zgodbe davnih dni o junaških vitezih in hudih zmajih. Ded ga je svaril: »Drži se opank! Dlje ti pomaga opanka kakor viteški škorenj in boljša je šivanja kakor bojno kopje. Kar da vojna, vzame zopet vojna, in ko se pretepa gospoda, beži kruh iz deže! Poglej krojača Čudnika, kaka posestva ima: bogatejši je od vseh vitezov - pohajačev.«

Samil se je namrdnil: »Kraljeve hčere pa le ne bo dobil! In da je zabogatel od šivanja, ne verjamem. Pravijo, da je prodal dušo vragu, in ta mu donaša zlata. Bilo bi škoda Solnčice, da bi jo dobil zavržen človek. Oj, ko bi bil jaz vitez, pa sem le opankar!«

Ded je ugibal: »Mogoče, da je Čudnik res čarovnik? Pojdi k njemu za vajuca, pa imej odprte oči in ušesa!«

Ded je spravil Samila h krojaču. Samil se je trudil, da se priuči umetnosti krojenja. Kmalu je postal pomočnik. Kmalu ga je pa tudi začel sovražiti mojster. Pošiljal je namreč lepega mladeniča po mero okoli gospode in poslal ga je tudi na dvor h kraljični. Od tedaj je zahtevala Solnčica, da ji prinaša Samil obleko, in če je prišla sama v Čudnikovo krojačnico, je govorila le s pomočnikom in ni pogledala mojstra.

Samil je videl, da ga sovraži mojster, pa kaj mu je bilo na tem? Saj je govorila kraljična z njim. Izsledi čarovnikovo skrivnost, postane bogat kakor on in postane kraljičin mož in glavár dežele.

Nekoč vidi Samil, da gre mojster v klet. Zaklene za njim vrata. Preizkusiti hoče, kako si bo pomagal mojster-čarovnik iz kleti. Čuje, kako premetava čarovnik sodčke z zlatom in se smeje: »Meni poba-smrkavec, da bo dobil kraljično! Kaj, takle se bo s čarovnikom?«

Ko se mojster naveliča šteti zlato, pride do vrat in jih odpira. Vrata se pa ne vdajo. Čarovnik zamrmra:

»Naj se v miško spremenim
in iz kleti zbežim... Gina, bajna, dudeldum.«

Pa je že smuknila miška mimo Samilovih nog...

Samil zbeži za miško, pa vidi, kako smukne v prostor pred krojačnico in sliši besede:

»Krog sebe se obrni
in Čudnik se povrni!«

Pa je že stopil mojster z vatlom k Samilu in zavpil: »Kaj si stikal okoli kleti?«

»Rekli so mi, da je poslal kralj po vas, pa sem vas iskal,« se je izognil Samil mojstrovemu vatlu. Pazil je, da ga ne oplazi in začara v kako žival. Hitro je mrmral močne besede, ki mu jih je povedal ded: »Angel ob meni stoji, hudoba beži!«

Čarovnik se je obrnil in zažugal: »Noter! Na delo! Ne bom te plačeval za postajanje.«

»Kdaj ste mi pa kaj dali razen te bore obleke?« odgovori neustrašeni Samil. Odide v krojačnico. V delu ima viteški plašč. Pa si misli pri krojenju, kako bi se podala njemu taka reč... In konj, meč, šlem, oprsnik!«

Pa se zamisli in domisli... Vrže škarje od sebe in teče v skrit kraj. Tam izreče čarodejne besede in postane res miška — miška, kakor je bil postal prej mojster. Zmuzne se v krojačnico in sliši, kako robanti mojster, da zapodi lenega pomočnika; sliši, kako mu pravijo drugi pomočniki: »Pa kaj poreče na to kraljična?«

Miška Samil skoči na mizo in pregrizne dragoceno zlatotkano blago, ki ga drži Čudnik v roki, skoči z mize in vgrizne mojstra v nogo. Pa zbeži. Vatel teče za njim. Miška pod vrata, skozi vrata, in mojster se krega, kdo je naredil škodo.

Samil premišljuje: Počasi pojde, drugo za drugim si pridobim, za denar si pa kupim orožje. Škoda, da ne morem jahati na konju, če sem sam konj. Škoda...«

Zvečer pravi Samil svojemu tovarišu Niku: »Ded mi je daroval plemenitega konja, spravil sem ga v mojstrov hlev. Prosim te, čemu bo meni konj, ko nimam primerne obleke in orožja? Prosim te, prodaj mi jutri na trgu konja, izkupiček bova delila.«

Predpoldne drugega dne gre mojster Čudnik po trgu in zagleda gručo mož, ki se zbira in kriči okoli konja. Stopi bližje in zagleda svojega pomočnika Nika, ki prodaja krasnega konja. Vpraša pomočnika in ta mu pove, da je to Samilov konj, ki ga je dobil od svojega deda.

»Od deda?!« mrmra Čudnik in hiti domov. Od kod bo vzel berač opankar takega konja? Kaj, če je slišal Samil močne besede ali če je tudi njegov ded čarovnik?« Priteče domov in res: Samila ni v krojačnici...

»Le čakaj, pobalin! Kost ti polomim. Žal ti bo, da se vtikaš v take stvari...«

Hitel je na sejem in gnal ceno za konja. Dal je več kakor vsi in Niko mu izroči konja. Niko hoče vzeti konju uzdo, kakor mu je naročil Samil, pa Čudnik mu da še zlat in pravi: »Za uzdo!«

»Tega bo Samil bolj vesel kakor uzde — kaj mu bo pa uzda, če nima konja?« modruje Niko in išče z izkupičkom Samila, ki ga ni ne v delavnici, ne pri dedu...

»Ušel je,« pripoveduje mojster Čudnik, »okradel me je in ušel.« Pa gre v hlev in udriha z vatlom po ubogem konju, udriha z desno, dokler mu ne omaga, udriha z levo, dokler se ne odpočije desna, udriha noč in dan in preklinja: »Pogini, pogan ti, prevzetni! Spremeni se vendar konjiček v lepega Samila, ki ga vidi tako rada moja nevesta kraljična!«

Ubogi konj Samil pa grize, skače, se trga, toda čarovnik je zavozlal uzdo ob jasli. Topotanje in hrzanje konja se sliši v hišo, čarovnikova mati in njena sestra ga prosita, naj ne bije uboge konjske pare, pa mojster še bolj divja: »Tiho, ženske! Gospodar sem jaz. Vem, koga bijem in zakaj!« In bije, razbije vse vatlje, pa se napoti k jermenarju, da kupi jermen in do smrti pretepe ubogega Samila.

Čarovnikova mati in sestra pa sta hiteli ubogemu konju na pomoč. Poiskali sta ključ od kašče in prinesli v pripasu ovsu, da se okrepi. Ko konj pozoblje oves, se spomnita, da je žejen in da bi se napojil najbolje in najhitreje, če ga peljeta k bližnjemu potoku. Z velikimi trudom odvozata konja, ki stopa rahlo in previdno po travi, se zažene v skoku v vodo in izgine... Z odprtimi usti strmita ženski na vodo. Doma se vsedeta k preji, vrtita preslico in pojeta, kako da ne vesta nič o začaranih konjih.

Čudnik se vrne z močnim jermenom v roki, hiti v hlev, vidi, da je prazen, vidi par zrn in se domisli: »Mati in sestra!« Gre v sobo in sliši, kako pojeta, pa si misli: »Vaju že izplačam!« Ko jima zagrozi z jermenom, mu povesta, kako je izginil konj v vodi. Čudnik hiti v vodo, si natakne čarobna očala, ki vidijo vse, kar je skrito, pregleda travo in grme, ribe, žabe in rake: Samil se ni skrtil vanje.

»Najdem te, skrivaj se koderkoli,« se jezi Čudnik, se vrne v delavnico, izprašuje in išče. Potoček se je pa stekal v morje, Samil se je bil sprevrgel v peskovo zrno in voda ga zanese v morje — v kraljičino kopaljšče. Lepa Solnčica je hodila po plitvem bregu, kar zagleda kakor oreh velik rdeč kamen, pobere ga in kamen se zasveti.

Pa reče svoji prvi mojškri: »Pokličiči takoj dvornega zlatarja, da mi vkuje ta kamen v prstan.«

Dvorni zlatar se začudi kamnu in kmalu izve celo mesto, da je našla kraljična predragocen rubin. Čudnik sliši in nekaj se mu posveti. Gre k dvornemu zlatarju in ga prosi, naj mu pokaže dragocen kamen, o katerem govori vse mesto.

Zlatar mu pravi: »Pridite zjutraj k meni. Vsako jutro izkrtlačim vse kraljičine dragulje.«

Čudnik gre zjutraj k zlatarju, natakne očala in vidi v kamen spremenjenega Samila. Hoče zagrabit prstan, toda zlatar mu ubrani: »Obljubil sem kraljični, da se ga ne dotakne živ človek. Najrajši ima ta prstan. Pravi, da se čuti srečno samo, če ima ta kamen na prstu.«

»Ji že pokažem srečo,« se togoti Čudnik. Gre na dvor in prosi kralja, da mu pomeri nov plašč. Še tisti dan oboli kralj na smrt in noben zdravnik ne more dognati, kaj mu je. Kralj da napisati in razglasiti po vsem svojem kraljestvu, da dobi veliko bogastvo in njegovo hčer, kdor ga ozdravi. Pa so prihajali od vseh krajev, niso pa mogli ozdraviti kralja od pričarane bolezni. Nato se javi Čudnik. Z zlato posodico gre kralju po hrbtu in po čelu in kralj vstane — zdrav.

»Govori,« pravi krojaču, »kaj si želiš za plačilo. Hčer sem obljubil, ali tvoja grba in tvoj grb z iglami se ji ne dopade.«

Čudnik se prikloni: »Solnce naše, kako bi se drznil ubogi krojač, da pogleda tvojo hčer? Želim in zahtevam samo kamen, ki ga nosi kraljična na roki.«

Ves vesel stisne kralj Čudniku roko: »Dobiš ga.«

Vest, da je pozdravil Čudnik očeta, pride do kraljeve hčere. V strahu pričakuje Solnčica, kaj bo, in toži, da ni Samila. Pobegnila bi ž njim, da se reši Čudnika. Pa že trka sluga in pove veselo vest, da zahteva Čudnik samo kamen, ne nje.

Ona pa se upokonči: »Kamna ne dam. Naj ga izplača oče iz svoje zakladnice!«

Razburjena kraljična zavrti prstan, enkrat na levo, enkrat na desno, in glej! Pred njo je Samil, ki jo prosi na kolenih, naj beži ž njim, da reši sebe in njega. Pa že spet trka sluga in kralj sam pride s Čudnikom.

»Vrzi me na tla pred Čudnika,« šepče Samil in zopet je kamen v prstanu. Kralj zahteva, da izroči Solnčica prstan zvestemu in dobremu prijatelju Čudniku.

Solnčica vrže kakor v jezi prstan pred Čudnika in glej: v letu se spremeni kamen v makovo glavico, ta se razleti na tleh in drobno seme prši na vse strani. Čudnik se spremeni v petelina, ki pohlasta vsa makova zrnca in se ozira po kotih. Kar plane iz kota za oknom seme, ki se je skrilo v pajčevini in se spremenilo v lisico, ki zadavi petelina, mu pregrize golšo in Samil poklekne pred kralja, ob njem kraljična.

Predrzni Samil prosi za kraljično roko — kralj in ves dvor strmi.

Kralj se prime za glavo in vpije: »Šivankarja nisem maral za zeta, zdaj naj bo pa opankar? Opanke naj si denem v svoj slavni grb? Ne, Solnčica! Na vislice ž njim!«

Solnčica se vrže pred Samila. Kar se prikoplje do kralja star mož v oguljenem plašču — Samilov ded, ki pombli kralju staro oslovsko kožo pod nos:

»Ni se ti treba sramovati Samila; stare kraljevske krvi je. Jaz sem kralj Mirske. Pregeljali so me, kakor veš, in me oropali kraljestva. Živel sem mirno pod tvojim varstvom, bolj srečen pri opankah kakor na prestolu. Pa ta mlada kri nima modrosti.«

Kralj objame deda in pravi: »Kaj hočeš? Orel leti k solncu, mladina ni modra po starosti. Ti pa, moj orlič, bodi pravi sin solnea, vzemi moje čete in pribori si kraljestvo svojega deda. Ko se izkažeš junaka, potem potrkaš pri nas!«

In Samil je bil kakor blisk. Premagal in pregnal je roparja, s kraljevo krono je prišel po Solnčico. In bila je svatba, da so govorili in peli o njej še sedem hrvaških let, o katerih ne vemo, kakšna in kolikšna so.

Pa zapojmo!

Imena rešilcev iz prve številke priobčimo v prihodnji številki.